

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

بخش زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته زبان و

ادبیات فارسی گرایش ادبیات مقاومت

بررسی بن مایه های پایداری در ادبیات داستانی کودک و نوجوان

دفاع مقدس

مؤلف

فاطمه هدایتی

استاد راهنما

دکتر محمدرضا صرفی

استاد مشاور

دکتر عنایت الله شریف پور

آذرماه ۱۳۹۰

تقدیم به :

تمام زلف های پریشان

بر چهره های پری نشان دختران خیمه حسین

و

پاهای کوچک سال برهنه بر خاک و خار دویده در غروب عاشورا

و

و تمام دست های کوچک بیرون آمده از زیر آوار و دفترچه های مشق خط خورده با خون...

تشکر و قدردانی :

سپاس ، خداوند بزرگی را ، که صاحب اندیشه و قلم است . و هر آنچه از زیبایی و خوبی بر صفحات سفید کاغذ ، ماندگار می شود از لطف آفرینش اوست . و قدر دانی سزاوار او و همه کسانی است ، که راه کمال را پیموده اند و در این مسیر ، دست تازه رهروان را به لطف و عنایت ، که در پرتو لطف ایزدی است می گیرند ، تا سر منزل مقصود . از جمله استاد ارجمند و فاضل این جانب ، جناب دکتر صرفی ، که دقت ، حوصله ، علم و اخلاقشان ، چراغ پر فروغ این راه بوده و هست . و تا به ابد ، باد . و با تشکر ویژه از استاد گرانقدر جناب دکتر شریف پور که مشاوره این پایان نامه را برعهده داشته اند . هم چنین با تشکر ویژه و فروان از بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس که حمایت مالی و معنوی این اثر را قبول زحمت فرموده اند. به خصوص سر کار خانم ابراهیمی مسؤل کتابخانه دفاع مقدس که در جهت شناسایی منابع و استفاده از آنها به این جانب یاری رساندند .

چکیده :

با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ، ادبیات کودک و نوجوان ، که مراحل اولیه تولد خود را در ایران سپری می کرد ، وارد مرحله جدیدی از حیات خود شد ، و با فاصله اندکی با شروع جنگ تحمیلی ، با تحولات تازه ای در ساختار و دون مایه ، روبرو گردید . نویسندگان متعهد و اهل ذوق ، از همان روزهای آغاز جنگ ، به ثبت وقایع و حوادث در قالب های گوناگون نثر برای نسل جدید پرداختند و ادبیات کودک و نوجوان مقدس ، روز به روز با رشد چشمگیر آثار منتشر شده بر غنای ادبیات کودک و نوجوان ایران افزود . با توجه به گسترش آثار داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس اعم از قصه ، خاطره ، داستان ، زندگی نامه و ... ، به روش کتابخانه ای ، نزدیک به ۱۰۰ کتاب مرتبط با موضوع تحقیق ، مطالعه و فیش برداری گردید و در ضمن تحقیق به نقد و بررسی آنها پرداخته شد . نکته مهم و قابل توجه در زمینه تحقیق در ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس این است که تا کنون هیچ تحقیق مستقلی در این زمینه صورت نگرفته و تنها اثر موجود کتاب « در مسیر تند باد » از رضا رهگذر است که به صورت سالشمار کتاب های منتشر شده در این زمینه را تا سال ۷۹ معرفی می کند . هدف این پژوهش این بوده است تا با مطالعه آثار داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس ، تصویری همه جانبه از این شاخه از ادبیات کودک و نوجوان را فرا روی خوانندگان محترم قرار دهد . نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد که در زمینه ادبیات کودک و نوجوان دفاع مقدس تحقیق مستقلی تا کنون صورت نگرفته و شناسایی و بررسی این شاخه از ادبیات علاوه بر شناخت لایه های پنهان ادبیات کودک ، تأثیر آن را بر رشد و بالندگی ادبیات ایران نشان می دهد . همچنین تأثیر ادبیات را بر شناساندن ارزشها به نسل نو می نمایاند .

واژگان کلیدی : کودک و نوجوان ، ادبیات داستانی ، دفاع مقدس .

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

فصل اول - کلیات

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۳
۳-۱- اهداف تحقیق	۳
۴-۱- ضرورت انجام تحقیق	۳
۵-۱- پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق	۴
۱-۵-۱- تعریف مفاهیم مطرح شده در پرسش‌ها یا فرضیه‌های تحقیق	۴
۶-۱- کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن	۵
۷-۱- پیشینه تحقیق	۵
۸-۱- روش اجرای تحقیق	۶

فصل دوم - پیشینه ادبیات کودک و نوجوان در ایران

۱-۲- آغاز دوران کودکی	۹
۲-۲- ادبیات شفاهی	۱۳
۱-۲-۲- ترانه	۱۴
۲-۲-۲- لالایی	۱۴
۳-۲-۲- چیستان	۱۵
۳-۲- افسانه‌ها	۱۵
۱-۳-۲- افسانه‌های عامیانه	۱۶
۲-۳-۲- افسانه‌های اندرزی و تمثیلی	۱۷
۳-۳-۲- افسانه‌های محبت	۱۷
۴-۲- نگاهی به ادبیات کودک و نوجوان در عصر مشروطه	۲۰
۱-۴-۲- مشروطیت سرآغاز تحولات	۲۰
۲-۴-۲- زندگی کودکان در عصر مشروطه	۲۱
۳-۴-۲- نگاهی به آموزش و پرورش کودکان در دوران مشروطه	۲۳
۱-۳-۴-۲- آموزش مکتب‌خانه‌ای	۲۳
۲-۳-۴-۲- شیوه آموزش در مکتب‌خانه‌ها	۲۳
۵-۲- ادبیات نو کودکان	۲۵

۲-۶- اولین کتاب‌ها برای نوجوانان ۲۷

۲-۷- تأثیر انقلاب اسلامی بر ادبیات کودک و نوجوان ۲۸

فصل سوم- شکل‌گیری ادبیات کودک و نوجوان دفاع مقدس

۳-۱- ضرورت پرداختن به موضوع جنگ در ادبیات داستانی کودک و نوجوان ۳۲

۳-۲- سهم جنگ در تقسیم‌بندی کتاب‌های کودک ۳۳

۳-۳- شیوه‌های پرداختن به مقوله جنگ برای کودکان ۳۴

۳-۴- دیدگاه برخی نویسندگان داخلی ۳۶

۳-۵- دیدگاه برخی نویسندگان خارجی ۳۸

۳-۶- تقسیم‌بندی آثار ادبی دفاع مقدس ویژه کودکان و نوجوانان دوره اول (سال ۶۷-۵۹) ۳۸

۳-۷- دوره دوم و سوم (سال ۶۷ تا ۸۰) ۴۴

فصل چهارم- گونه‌شناسی نثر در ادبیات کودک و نوجوان دفاع مقدس

۴-۱- خاطره ۵۲

۴-۱-۱- شب‌های بمباران ۵۳

۴-۱-۲- خداحافظ کرخه ۵۶

۴-۱-۳- خاطرات سال‌های نبرد ۵۶

۴-۱-۴- مجموعه کتاب‌های خاطرات ویژه نوجوانان ۵۶

۴-۱-۵- پنجه ببر از احمد عربلو ۵۶

۴-۱-۶- حدیث حماسه‌ها ۵۶

۴-۱-۷- درخت بلوط ۵۷

۴-۱-۸- نگین تخریب خاطرات تخریب‌چی شهید علیرضا عاصمی به قلم مجید جعفرآبادی ۵۷

۴-۲- رمان ۵۹

۴-۲-۱- نگاهی به رمان «زمانی برای بزرگ شدن» ۶۰

۴-۲-۲- فصلی از رمان دود پشت تپه ۶۱

۴-۳- طرح یک دیدگاه ۶۹

۴-۴- داستان بلند ۷۰

۴-۴-۱- آوای پرستو ۷۱

۴-۴-۲- طعم تلخ خرما ۷۱

۴-۴-۳- گربه عزیز ۷۱

۴-۴-۵- و این صدای جنگ ۷۱

۴-۵- نگاهی به چند اثر داستانی بد ۷۱

۴-۵-۱- در سوگ سهراب ۷۱

- ۷۲ ..... ۲-۵-۴ صالح
- ۷۲ ..... ۳-۵-۴ آتش در خرمن
- ۷۲ ..... ۴-۵-۴ پسران جزیره
- ۷۳ ..... ۵-۵-۴ سایه ملخ
- ۷۳ ..... ۶-۴ داستان کوتاه
- ۷۴ ..... ۱-۶-۴ صدای پنجره
- ۷۴ ..... ۲-۶-۴ روزه ای امتحان
- ۷۴ ..... ۳-۶-۴ قصه خانه ما
- ۷۴ ..... ۴-۶-۴ نجوای حریر
- ۷۵ ..... ۵-۶-۴ دو کبوتر دو پنجره یک پرواز
- ۷۹ ..... ۷-۴ قصه
- ۸۰ ..... ۱-۷-۴ قصه های نمادین
- ۸۱ ..... ۱-۱-۷-۴ نمونه ای از نثر نمادین در کتاب سفرهای سالار و صبا
- ۸۲ ..... ۲-۷-۴ قصه های طنز
- ۸۲ ..... ۱-۲-۷-۴ ایرج خسته است از داود امیریان
- ۸۳ ..... ۲-۲-۷-۴ اکبر کاراته
- ۸۳ ..... ۳-۷-۴ قصه های تصویری
- ۸۳ ..... ۴-۷-۴ قصه بر اساس خاطرات و زندگی نامه
- ۸۴ ..... ۸-۴ نمایش نامه و تئاتر
- ۸۵ ..... ۱-۸-۴ نمایش عروسکی «عصای جادویی»
- ۸۵ ..... ۲-۸-۴ «درون پیراهن یحیی» از جمشید خانیان
- ۸۵ ..... ۳-۸-۴ «بچه های زهرا» از عبدالرضا حاتی
- ۸۵ ..... ۴-۸-۴ «داغ دل جبهه» از عبدالرضا حیاتی
- ۸۵ ..... ۵-۸-۴ نمایشنامه رادیویی «لبخند سرخ» از محمد ملتجی
- ۸۵ ..... ۶-۸-۴ مجموعه کتابهای نمایشنامه
- ۸۶ ..... ۷-۸-۴ پوتین های پایدار
- ۸۸ ..... ۹-۴ زندگی نامه
- ۹۰ ..... ۱-۹-۴ نمونه زندگی نامه داستانی
- ۹۲ ..... ۲-۹-۴ نمونه زندگی نامه غیر داستانی
- ۹۲ ..... ۱۰-۴ سفر نامه

۹۳	۱-۱۰-۴- «سفر به جنوب»
۹۳	۲-۱۰-۴- «سفرهای سالار و صبا»
۹۳	۳-۱۰-۴- «دیداری از جبهه آتش و خون»
۹۳	۱۱-۴- نامه
۹۳	۱-۱۱-۴- «گیرنده»
۹۴	۲-۱۱-۴- «اگر به جبهه می‌رفتم»
۹۴	۳-۱۱-۴- «نامه ای به بچه‌های بوسنی»
۹۴	۴-۱۱-۴- «دوباره بهار»
۹۴	۵-۱۱-۴- «واگویه های شاهد»
۹۴	۱۲-۴- تاریخ
۹۴	۱۳-۴- نثرهای علمی مانند دایره المعارف ها
فصل پنجم- نگاهی به عناصر پایداری در داستانهای کودک و نوجوان دفاع مقدس	
۹۷	۱-۵- مقدمه
۹۹	۲-۵- عناصر پایداری در داستان های کودک و نوجوان
۹۹	۱-۲-۵- پاسداری از دین
۱۰۱	۲-۲-۵- تاثیر پذیری از فرهنگ عاشورا
۱۰۳	۱-۲-۲-۵- نماز در میدان جنگ
۱۰۴	۲-۲-۲-۵- تاثیر پذیری از اسوه های عاشورا
۱۰۶	۳-۵- صبر و بردباری
۱۰۷	۴-۵- دعا و نیایش
۱۰۹	۶-۵- دفاع از وطن
۱۱۱	۷-۵- پایداری
۱۱۲	۸-۵- شهادت
۱۱۴	۹-۵- جانباز و جانبازی
۱۱۶	۱۰-۵- نقش نوجوانان در جبهه‌ها
فصل ششم- نگاهی به عنصر شخصیت در داستانهای کوتاه کودک و نوجوان دفاع مقدس	
۱۱۹	۱-۶- مقدمه
۱۲۱	۲-۶- تقسیم بندی شخصیت
۱۲۱	۱-۲-۶- شخصیت اصلی و شخصیت فرعی
۱۲۲	۳-۶- راه‌های رسیدن به شخصیت پردازی خوب
۱۲۴	۴-۶- نگاهی به شخصیت پردازی در یک داستان بلند دفاع مقدس

- ۱۲۴-۴-۱- شخصیت اصلی..... ۱۲۴
- ۱۲۴-۴-۲- شخصیت‌های فرعی ۱۲۴
- ۱۲۵-۴-۳- شیوه شخصیت پردازی ۱۲۵
- ۱۲۸-۴-۵- ویژگی داستانهای کوتاه کودک و نوجوان دفاع مقدس ۱۲۸
- ۱۳۰-۴-۱- عنصر شخصیت در داستانهای کودک و نوجوان دفاع مقدس ۱۳۰
- ۱۳۰-۴-۱-۱- آبی اما به رنگ غروب ۱۳۰
- ۱۳۱-۴-۱-۲- بابا بزرگ خوب من ۱۳۱
- ۱۳۳-۴-۱-۳- داستان سی و نه و یک اسیر ۱۳۳

فصل هفتم- طنز در داستان‌های کوتاه کودک و نوجوان دفاع مقدس

- ۱۳۶-۷-۱- مقدمه ۱۳۶
- ۱۳۹-۷-۲- آثار داستانی با درون مایه طنز ۱۳۹
- ۱۳۹-۷-۲-۱- بمب‌های اتمی در آسمان روستا ۱۳۹
- ۱۴۰-۷-۲-۲- ایرج خسته است ۱۴۰
- ۱۴۵-۷-۲-۳- جاسم رمبو ۱۴۵
- ۱۴۶-۷-۲-۴- رفاقت به سبک تانک ۱۴۶
- ۱۴۹-۷-۲-۶- خمپاره خواب آلود ۱۴۹
- ۱۵۱-۷-۲-۷- با پیر ۱۵۱
- ۱۵۲-۷-۲-۸- اسلحه زهرا ۱۵۲
- ۱۵۳-۷-۲-۹- آن مرد در باران رفت ۱۵۳
- ۱۵۴-۷-۲-۱۰- اکبر کاراته ۱۵۴
- ۱۵۵-۷-۲-۱۰-۱- نمونه‌ای از طنز اکبر کاراته و بچه‌ننه‌ها ۱۵۵

فصل هشتم- نماد و نقش مایه‌های نمادین در داستانهای کودک و نوجوان دفاع مقدس

- ۱۵۷-۸-۱- مقدمه ۱۵۷
- ۱۵۸-۸-۲- نقش مایه‌های نمادین در قصه‌های کودک و نوجوان ۱۵۸
- ۱۶۰-۸-۲-۱- نقش مایه‌های شماییلی ۱۶۰
- ۱۶۲-۸-۲-۲- نقش مایه‌های نمایه‌ای ۱۶۲
- ۱۶۲-۸-۲-۳- نقش مایه‌های نمادی ۱۶۲
- ۱۶۳-۸-۳- نماد در قصه‌های دفاع مقدس ۱۶۳
- ۱۶۶-۸-۳-۱- فاد رنگ‌ها ۱۶۶
- ۱۷۱-۸-۳-۲- نماد پرندگان ۱۷۱
- ۱۷۵-۸-۳-۴- نمادهای طبیعت ۱۷۵

۱۷۵..... ۸-۳-۴-۱- خورشید، ماه و ستاره گان

۱۷۷..... ۸-۳-۴-۲- «قاصدك»

۱۷۸..... ۸-۳-۵- نمادهای ابداعی یا شخصی

فصل نهم- معرفی ۱۰ نویسنده کودک و نوجوان دفاع مقدس

۱۸۲..... ۹-۱- مقدمه

۱۸۲..... ۹-۲- زهرا زواریان

۱۸۳..... ۹-۲-۱- نگاهی به داستان «شیوای شکستی تو»

۱۸۵..... ۹-۳-۳- مریم صباغ زاده ایرانی

۱۸۵..... ۹-۳-۱- نگاهی به داستان «سمیره»

۱۸۷..... ۹-۴-۴- مژگان شیخی

۱۸۷..... ۹-۴-۱- نگاهی به داستان بلند «تابستان و غاز سفید»

۱۸۹..... ۹-۵-۵- راضیه تجار

۱۸۹..... ۹-۵-۱- نگاهی به داستان «مقابل مسجد محمدیه»

۱۹۱..... ۹-۶-۶- محسن پرویز

۱۹۱..... ۹-۶-۱- نگاهی به داستان «گلی در آغوش نسیم»

۱۹۲..... ۹-۷-۷- مجتبی رحماندوست

۱۹۲..... ۹-۷-۱- نگاهی به داستان «مدل»

۱۹۳..... ۹-۸-۸- سید مهدی شجاعی

۱۹۴..... ۹-۸-۱- نگاهی به داستان آبی اما به رز

۱۹۵..... ۹-۹-۹- داوود امیریان

۱۹۶..... ۹-۹-۱- نگاهی به داستان «جشن پتو»

۱۹۶..... ۹-۱۰-۱۰- داوود غفارزادگان

۱۹۷..... ۹-۱۰-۱- نگاهی به آواز نیمه شب

۱۹۸..... ۹-۱۱-۱۱- فرهاد حسن زاده

۱۹۸..... ۹-۱۱-۱- نگاهی به داستان «مهمان مهتاب»

فصل دهم- نتیجه گیری و پیشنهادها

۲۰۲..... نتیجه گیری و پیشنهادها

۲۰۴..... فهرست منابع

فصل اوّل

کلیّات طرح تحقیق

- ۱ - ۱ - مقدمه
- ۱ - ۲ - بیان مسأله
- ۱ - ۳ - اهداف تحقیق
- ۱ - ۴ - ضرورت انجان تحقیق
- ۱ - ۵ - پرسش ها یا فرضیه های تحقیق
- ۱ - ۶ - پیشینه تحقیق
- ۱ - ۷ - روش اجرای تحقیق

ادبیات کودک و نوجوان شاخه ای نورسته و سبز از درخت تنومند و تناور ادبیات است . شاخه ای سبز و نورسته که اگر خوب آبیاری شود، ثمره اش رزق اندیشه های پویای نسل جوان خواهد شد. آنها که قرار است در آینده نهال اندیشه های نو را در باغ باور دیگران بنشانند و آبیاری کنند. اگر چه ادبیات کودک و نوجوان در ایران ، خود کودکی نوپاست ، اما رشد چشم گیر آثار منتشره و تحقیقات انجام شده نشان می دهد که این کودک ، یک شبه ره چند ساله رفته است، تا آنجا که آن را به عنوان رشته ای مستقل و علمی در آورده است . پس از پیروزی انقلاب اسلامی رشد چشم گیر آثاری که برای کودکان و نوجوانان منتشر شد ، خبر از تحوّل بزرگ در این عرصه می داد . با شروع جنگ تحمیلی ادبیات وارد مرحله جدیدی از حیات خود شد و مانند دیگر ارکان فرهنگ و اجتماع تحت تأثیر این حادثه بزرگ قرار گرفت، ادبیات کودکان نیز ، به تبع آن با تغییرات بنیادین در ساختار و محتوا روبرو شد و موضوع جنگ با هم ة ابعاد و گستردگی ، مانند چتر بر اندیشه نویسندگان سایه افکند . نویسندگان متعهد ، که درد دین و وطن داشتند از همان روزهای شروع جنگ به بازتاب واقعیّات های موجود در قالب ادبیات برای کودکان و نوجوانان پرداختند و در مقابل اندیشه عده ای که گفتن از جنگ را برای کودکان ناپسند می شمردند ، آنرا جزء ضروری و تفکیک ناپذیر زندگی و ادبیات جامعه دانستند .

آثار موفق بسیاری با درون مایه های گوناگون از جمله ، شهادت ، جانبازی ، اسارت ، شهرهای جنگ زده ، آموزه های دینی و اخلاقی جبهه ها ، رشادت و دلیری رزمندگان و ... خلق شد این آثار در قالب های گوناگون ادبیات داستانی به ظهور رسید و به دفتر ادبیات کودک و نوجوان ایران رونقی ویژه بخشید . بیشترین آثار ادبی در طول این سالها در قالب نثر منتشر شد و رفته رفته ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدّس تبدیل به مجموعه ای بزرگ و پر رونق در تاریخ ادبیات کودکان و نوجوانان ایران شد . بسیار به جاست که در اثری مستقل و فراتر از یک پایان نامه، به بررسی سیر تحوّل محتوایی و ساختاری این آثار و تأثیرشان بر غنای ادبیّات کودک و نوجوان این مرز و بوم پرداخته شود .

۱-۲- بیان مسئله

دوران دفاع مقدّس، تنها گوشه‌ای از تايخ ملت ایران نبود، بلکه بستری مناسب برای رشد فرهنگ و تحولات بنیادین، در تمام ارکان اجتماع بود. مسأله ادبیّات کودک و نوجوان، که از لحاظ روان‌شناسی تأثیری به سزا در تحول شخصیّت کودک و رشد آن دارد؛ از موارد مهمی است که در طول دوران جنگ و پس از آن به بالندگی رسید. حساسیت خاص مخاطب؛ نویسندگان متعهد را بر آن داشت تا آثار جنگ را در قالب قصه و داستان و خاطره و... برای نسل جدید با زبان و اندیشه‌ای که متعلق به خود آنهاست ماندگار کنند.

بررسی این آثار و چگونگی بازتاب اندیشه‌های مربوط به وقایع دفاع مقدّس از طریق ادبیّات به کودکان و نوجوانان از مسأله مهم ادبیّات معاصر است که از سویی به شناخت ادبیّات کودک و نوجوان و عوامل مؤثر در رشد آن یاری می‌رساند و از سویی دیگر، تأثیر حوادثی چون جنگ را بر ادبیّات داستانی کودک و نوجوان می‌نماید.

۱-۳- اهداف تحقیق

- بررسی پیشینه ادبیّات کودک و نوجوان در ایران.
- معرفی نویسندگان موفق عرصه ادبیّات داستانی و آثار آنها در حوزه دفاع مقدّس.
- بررسی گونه‌های مختلف نثر در ادبیات داستانی کودک و نوجوان.
- بررسی قصه‌های نمادین در انتقال مفاهیم جنگ به کودک و نوجوان.
- بررسی بن‌مایه‌های پایداری در ادبیّات داستانی کودک و نوجوان.

۱-۴- ضرورت انجام تحقیق

با توجه به اینکه حجم وسیعی از ادبیّات کودک و نوجوان به موضوع جنگ و رویدادهای مربوط به آن اختصاص پیدا کرده است، بررسی همه جانبه این آثار ما را در شناخت ادبیّات جنگ و ادبیّات کودک و نوجوان یاری خواهد کرد. همچنین، بررسی میزان علاقه و استقبال و بهره‌مندی مخاطب کودک و نوجوان از این گونه آثار برای شناسایی جایگاه و کارکرد ادبیّات داستانی کودک و نوجوان ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۵- پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق

الف) ادبیات کودک و نوجوان چیست؟

ب) ضرورت پرداختن به جنگ در ادبیات داستانی برای کودکان و نوجوانان چقدر است؟

ج) نویسندگان موفق این عرصه کیستند؟

ه) شیوه‌های بهره‌گیری از نماد در ادبیات کودک و نوجوان چگونه است.

د) مسائل مربوط به جنگ چگونه در آثار کودکان و نوجوانان بازتاب پیدا کرده است؟

۱-۵-۱- تعریف مفاهیم مطرح شده در پرسش‌ها یا فرضیه‌های تحقیق

ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس

ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس ، به مجموعه آثاری گفته می‌شود که درون مایه‌های دفاع مقدس از جمله شهادت ، رشادت ، اسارت ، جانبازی و ... به زبان قابل فهم کودک و نوجوان در آن بازتاب پیدا کرده است . این آثار در قالب‌های داستان کوتاه ، بلند ، رمان، قصه و ... خلق شده‌اند و مخصوص کودک و نوجوان می‌باشند و کودکان و نوجوانان نیز از آنها استقبال کرده‌اند .

ادبیات پایداری

به مجموعه آثار ادبی که با درون مایه مقاومت در برابر ظلم و بیداد و استبداد خلق شده‌اند و پایداری انسان را در مقابل عوامل بیرونی بیداد و ستم به تصویر می‌کشند ، ادبیات پایداری گفته می‌شود .

۱-۶- کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن

۱- ادبیات داستانی fiction literature

۲- ادبیات پایداری sustain ability literature

۳- کودک و نوجوان infant and adolescents

۱-۷- پیشینه تحقیق

ادبیات کودک و نوجوان به خاطر تازگی آن ، هم در خلق آثار و هم در زمینه نقد و بررسی از پیشینه درازی در ایران برخوردار نیست ، مخصوصاً ادبیات کودک و نوجوان دفاع مقدّس ، که بسیار جای کار دارد . تنها اثر مستقلّی که در این زمینه نوشته شده است ، کتاب «در مسیر تندباد» از محمد رضا سرشار است که به شیوه سال شمار به ذکر آثار خلق شده در این زمینه ، در طی ۲۰ سال می پردازد و به برخی آثار نیز نیم نگاهی از سر نقد دارد .

کتاب دیگر که در آن نگاهی مختصر به ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدّس انداخته ، کتاب «کند و کاوی پیرامون ادبیات داستانی جنگ» است که به قلم دکتر محمد حنیف به رشف تحریر درآمده ، و در هر فصلی از آن به دیدگاه نویسندگان و منتقدان ، در باب ضرورت پرداختن به جنگ ، در ادبیات داستانی کودک و نوجوان می پردازد . در این اثر از این دو کتاب استفاده شده است .

۱-۸-روش اجرای تحقیق

الف) نوع تحقیق بر اساس طرح تحقیق و اهداف آن

این نوع تحقیق از نوع پژوهش های بنیادی است که به صورت تحقیق کتابخانه ای و سند کاوی انجام شده است .

ب) انواع متغیر از لحاظ نوع آنها در تعیین و چگونگی کنترل متغیرهای تحقیق.

در این پژوهش متغیری وجود ندارد.

د) شیوه های جمع آوری داده ها

اطلاعات مورد نظر از طریق مطالعه در کتاب های مربوط به ادبیّات کودکان و نوجوانان به روش کتابخانه ای و سند کاوی و هم چنین استفاده از مقاله ها، نشریه ها و کتاب ها به صورت فیش برداری جمع آوری شده است ، در نهایت با توجه به چهار چوب تحقیق ، مطالب مورد نقد و بررسی و نگارش قرار گرفته است .

ه) ابزارهای تحقیق

۱- در این پژوهش از یادداشت و فیش برداری از کتاب های مربوط به موضوع استفاده شده است.

و) تعریف جامعه آماری، برآورد و حجم نمونه و روش های نمونه گیری، با توجه

به سؤال ها یا فرضیه های تحقیق

از بین نویسندگان کودک و نوجوان دفاع مقدس حدود ۴۰ نویسنده انتخاب شده و آثار آنها مورد مطالعه قرار گرفته، بعد از آن مطالب مورد نظر از آثار آنها فیش برداری شده است. مطالب در فصول تحقیق ، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته اند .

ز) مقیاس نمره گذاری و شرح روش های کمی (روش های آماری) و کیفی
تحلیل داده ها برای پاسخ گویی به سؤال ها یا بررسی فرضیه های تحقیق

موردی برای استفاده از روش های آماری و نمره گذاری در این تحقیق وجود ندارد.

ح) فهرست فعالیت های مورد نیاز برای اجرای تحقیق به ترتیب زمانی

- شناسایی و جمع آوری منابع مورد نیاز و مرتبط با تحقیق ۲ ماه

- مطالعه و فیش برداری و تدوین طرح و نوشتن طرح تحقیق ۳ ماه

- طبقه بندی، تحلیل و نقد اطلاعات و مطالب جمع آوری شده ۱ ماه

- نگارش، تایپ، اصلاح و ارائه تحقیق ۱ ماه

فصل دوّم

پیشینه ادبیّات کودک و نوجوان در ایران

۲-۱- آغاز دوران کودکی

«آغاز دوران کثودکی کجاست؟» برای بررسی و ارزش گک ذاری جایگاه و خاستگاه ادبیّ ات کودک ، ابتدا باید پاسخ این پرسش را پیدا کرد . اگر چه در نظر اوّل طرح این پرسش ، خود سوالی دیگر ایجاد می کند که مگر باید به دنبال آغازی برای دوران کثودکی بود؟ و مگر نه اینکه آغاز دورانی به نام کثودکی از زمان تولّد اوّلین نوزاد بشر رقم خورده است؟ برای پاسخ دادن به این پرسش‌ها به کند و کاوی در حاشیه‌های تاریک تاریخ با فانوس اندیشه ای نو احتیاج است ؛ چرا که اگر چه در نگاه اوّل چنین به نظر می رسد که «دوران کثودکی» قدمتی به گستره تاریخ حیات انسان دارد ، اما باید گفت که شناخت دوران کثودکی مثل سفالینه ای لابه لای گرد و غبار زمان پنهان مانده است ، و کشف آن مربوط به روزگار اخیر می باشد . لابلای ورق‌های تاریخ و در حافظه خاطره‌ها ، نوشته‌ها و آثار به جا مانده از سیر زندگی انسان‌ها ردّ پای کثودک هست اما نه به عنوان موجودی مستقل با روحیّات ، ظرفیت ، ادراک ، تمایلات و تخیلات و زندگی ویژه خویش ؛ بلکه کثودک ، کوچک شده انسان‌های بزرگ است و زندگی امروزش از این جهت مهم است که قرار است بار زندگی فردا را بر دوش بکشد . از این دیدگاه او از همین امروز مثل بزرگسالان تمرین زندگی می کند . با این پیش زمینه ، این سؤال مطرح می شود که آیا می توان به گذشته‌ای دور و تاریخی برای ادبیّت کثودک معتقد بود ؟

کمال پولادی در این زمینه می نویسد : « ادبیات کثودک با پیدایش دوران کثودکی و مفهوم کثودکی شکوفا شد . پیش از پیدایش دوران کثودکی و مفهوم کثودکی به طور بیعی ، ادبیّت کثودک به معنای درست آن نمی توانست شکل بگیرد ؛ شاید در نگاه نخست ، طرح موضوعی با عنوان پیدایش دوران کثودکی قدری عجیب به نظر برسد . خواننده‌ای که با این قبیل مسایل آشنایی کسب نکرده است ، چه بسا از خود پرسد که مگر قرار است دوران کثودکی در زمان خاصی از تاریخ پیدا شده باشد ؛ مگر نه این است که کثودکی سال‌هایی از زندگی هر فرد بشر است و از زمانی که بشر خلق شده ، دوران کثودکی نیز بوده است؟ همه بزرگسالان امروزی کثودکان دیروزی هستند ، پس چه جای طرح مسأله ای با عنوان پیدایش دوران کثودکی و مفهوم کثودکی است ؛ امّ چنان که خواهیم گفت ، طرح این موضوع نه تنها بی مورد نیست ، بلکه بسیاری از مسایل